

Landskap: Småland Upptecknat av: Emil Jönsson,
 Härad: Sunnebo Adress: Hornsberg
 Socken: de sädva socknarna Berättat av: Densamma
 Uppteckningsår: 1936 Född år 1861 i Wäsby.

Uppteckningen rör

sid.

Begravning 51-68

Brevöfkap. 68-72

Insamling av pengar till födelse-
 dagar. 72-75

Jula-kalas. 75-77.

Missionsmöte. 77-79

Husbyggnader o. hjälp att flytta
 hus. 80-91

Mat o. brännvin med sig till
 kyrkan. 91-95

s. 51-95

(45 s.)

Landskap: Småland Upptecknat av: Emil Jönsson
Härad: Lunnerbo Adress: Hornborg
Socken: Lödra Locknar Berättat av: hansamma
Uppteckningsår: 1936. Född år 1861 i Hälsby

51

Uppteckningen rör Lägen och Ledi Lödra Lunnerbo
Locknar. Forts. fr. föregående
Sedan såunda allt blivit iordningsställt
är begravnings-dagen inne. De som ej själva
hade häst och vagn, hade lagt skjuts, och kunde
det i den tiden vara rätt svårt för dem som sku-
lle lega, ty alla drev sitt jordbruk med skutar
och oxar och endast en och annan hade tillika
en häst, så att när biljetten kom, lävlades om
skjutsarne och många som voro säkra om
att bli bebudna, hade redan påtingat skjuts
så fort de hört om dödsfallet, innan de fått
någon biljett. Till och med mins jag hur en

bonde J. Karlsson i Ryd) tingade på skjut
till graven när han mor skulle begravas, och
då skjutsägaren frågade vilken dag det skulle
vara begravning, så svarade Karlsson: "Ja, hon ä
inte död ännu, men doktorn ha vatt der och
skrev ut något som ska påskynda döden, så
det blir en dag i nästa vecka. Den ena skjut
sen kör opp på gårdöplanen efter den andre och
mottagas av någon der till "legd" passopp", som
beinder hästarna ute, om det är vackert väder,
annars leder han dem in i hus. Medförda förning
ar och kransar, bära gästerna själva in och över
-lemna till värdskapet, som i den tiden var husfö
-ket, mannen och hustrun, eller anhöriga efterlev
-ande. Men snart nog, omkring 1915, togs Smälän
-ningarne den seden att anställa en s. k. vice
-värd. Denne tar då emot och beinder in gäster

na eftersom de komma, samt bjuder dem till
bord. Husfalket sätta sig då för sig själar i en
kammare och tryr sig om ingenting. Men dem
måste man söka upp och beklaga deras sorg, samt
sedmera tacka. När så alla gäster, och även
kuskar som skjutsar för gäster, varit inne och
fått kaffe med sju sorters kakor och påtar, var-
vid, om det fins brännvin, de som vilja, få sådant
att slå i kaffet. Så bjudas de till smörgårsbord, och
som vanligtvis så mycket folk inbjudits till begrav-
ningen, att huset ej har plats mer än för hälften
så många, så blir trängseln olidlig, och tar lång
tid, så att alltid beräknas 7 timmar från sam-
lings-böckelaget, till akten i kyrkan. För det me-
sta räknas en, eller en och en halv timmes häring
till kyrkan, allt efter yttre i socknen eller när-
mare kyrkan. När alla ätit, brukas bese liket

innan locket påskruvas, om liket är hemma, och derefter brukas att någon håller en predikan, samt derefter psalmsång. Sådana likpredikantor finnas vanligen flera stycken i varje församling, utom prästen, som ju också någon gång dertill anordas. Derefter sätter likprocessionen i gång så fort hästarna hunnit spännas för vagnarne och folket rätt sig upp. Det brukade att höra mycket sakt till kyrkan. Framkomme till kyrkogårdsgrindarne togs likkistan av vagnen och sattes på ett par pallar der den stod till prästen och klockaren kommo och mötte, hälsade och vände om, samt gingo före till graven. Men numera gitta de inte möta folket, utan bärarne lyfta upp och bära in kistan i kyrkan och processionen av folket, följer efter, under det klockaren spelar något som

ingen människa, ej ens han eller hon själv, för-
står, men kommer alltid efteråt att benämnas
sorgmarsch av den och den mästaren: Händel, Ry-
man, Bethoven, Carl XV:s sorgmarsch eller annat.
I så senare tid har man brukat ge presten en
tia för hankastar på d. v. s. "jordgäster" lik, en
femma för barndop, en tia för bröllops-vigsel
så att om det ej vankar blir ceremonien kort
endast enligt ritualen och snart kan processionen
lämna kyrkan och bära liket till gravens. Förr
brukade alltid de manlige gästerna skotta igen
gravens, men så var det alltid några pysrygg-
ar som höll sig för goda och endast tittade på
medan "bönderna" arbetade i sitt anbetes svett,
så numera är det överlåtet till kyrkovaktmä-
staren, som man får ge extra ett par kronor,
han har annars visst betalt för varje grav. Lika

ledes om man vill att kyrk-klockorna ska ringa
ett par minuter efter begravningen, får man ge
en krona till kyrkan i Testamentets ringning, och
detta läses upp på predikstolen. Så länge den
seden varade att begravnings-gästerna höljde igen
gravnen, så löste de varandra av med arbetet
de manlige, medan de kvinnlige och finare
lat maskar tittade på. Obehagligt kunde ju ver-
ra att oförsigtiga medhjälpare dervid kastade
t. ex. en hel sköffel jord på en annans man-
schetter eller blanke galoscher och byxor, men
stämningsfullt var det när man lagt grav-
kullen ut vackert kyrkantig och slätat till jor-
den med spadar och skyfflar, varefter dessa
lades i en kryssbunker på gravnen och alla
männen togo av sig huvudbonaden och tygt
läste för sig själva en andäktig bön. Men

innan graven igensköttades, när prest och
klockaren gjort tjänst vid graven och avlägsnat
sig, brukade den avlidne närmaste t. ex. söner,
att gatta presta-spaden och dermed nedkasta
nåll tre gånger på kistlocket, under det de mum-
lade ett tack och sista farväl. Den ene efter
den andre av manliga, men aldrig av kvinnliga
anförvanter (barn), varefter graven igensköttades
som nämnts och när så kullen var slätad och
man med blottade huvud läst bönen, borttogs spa-
dar och skyfflarne och i stället pålades kransar
och sattes buketter, av begravningsfolket, innan
deingo driffrå. Men nu för tiden vräkas kran-
sar och buketter omkring på närmaste gravar
och en del nedkastas i graven, på kistan, och så-
ledes får ingen av gästerna nu för tiden, se hur
gravkullen kommer att se ut, med sina blomdeka-

rationer, ty kyrkovaktmästaren igen skottar grav-
sen folket rest hem, och är det en söndag, kan han
göra det dagen efter. Om begravningen sker om sön-
dag, så brukar den ske före Gudstjänsten, och efter be-
gravningen gå vanligen gästerna och brukar gå in i kyr-
kan och höra på högmässan om det är statskyrkofolk,
men är det baptister så bliva de stående vid gravnen
och sjunga sånger eller predika växelvis i flera timmar,
om väderleken tillåter. Många ha derav förkylt sig
om vintern. Men seden att hålla tal vid gravnen
har utvidgats emot som för 40 år sen, och vanligen
ska de som minst kunna tala, hålla de mäste och
längste talen. Det anses ju ställigast desto flera
skjutsar i rad som höra i en "lik-skara", och när färden
till kyrkan går i sakta gång, så hinna begravningsfolk-
et att betrakta hur fint det pryddes på vägen fram-
för alla utfarts-vägar, från de der bevarade, antingen

torpare eller bönder. Det har förut nämnts i före-
-ring med stöveri med skog, att vid begravningar med
stacke grans små träd, men derjämte lades hack
at gran eller enris, i en fyrkantig stor ruta, van-
ligen med ett kors mitt i, och stjärnor i hörnen.
Tornliga gjorde dessutom en slät sandruta vid
sidan om vägen och denna ruta överströddes med
malen krita och sen ströddes bokstäver med sot,
den döds namn bokstäver, på kritan. Numera
redstickas inga granar och knappt enar iheller,
endast hackade gran- eller enriset utlägges i en fyr-
kant som förr, men sen biltrafiken tillkom, så blev
en sådan vägprydnad genast förstörd, och håller den
gamla seden därför på att ut-dö. Ännu för
kort tid sedan fanns i de flesta Lötka Lunnarbo
socknarna ingen likvagn, men nu begynner den
ene socknen efter den andre att anskaffa sådan.

Förut begagnades vilken fjäder-vagn som helst, att transportera liken på. Man gjorde då ett slags pallar som sattes i vagnskorgen och ställdes lik-kistan derpå och vid var sida om huvud- och fotändan, var ett hål i pallarne att fastsätta en liten gran. Om det var stort lik fick kuskerna gå vid sidan och töra, men var det ett litet lik så fick plats för säte fram- om och var det fattighjon som skulle begravas, så satte sig kuskerna gränslar på lik-kistan, utan vidare. Som förut nämnts var det ganska svårt att anskaffa skjut- emedan hästägarna voro så "tunnsådda" i den tiden, men några hade ju små enkla flackvagnar och en vacker häst, men sällan fint seltyg. (Några fina vagnar har jag aldrig sett i Småland) Denna skjutdoning begagnades endast som lyx, ty jordbruket sköttes med småstutar eller oxar. Nu deremot fins ingen som har oxar, i flere församlingar och äro således oxarne mera sällsynta

nu än hästarna voro vid skelskiftet. Det brukades vanligen att samla i hop 10 a 12 fullsatta begravnings-skjutkar. Men hördes det sakta till kyrkan med begravnings-skaran, så rädde rakt motsatta förhållandet rum vid hemfärden. Om det var en söndag och folket gick i kyrkan, så måste ju hästarna spännas ifrån vagnarne och sättas in, antingen i kyrkstallen eller någon intill kyrkan belägen stall och då hände ofta att kuskarne gingo ur kyrkan, innan allt var slut der, för att hinna först spänna sina hästar för vagnen innan andra och då gävo hans folk, som skulle åka med, akt på att han gick ut och gingo även strax efter ut. Men var en söcken dag, då spändes ej hästarna ifrån, utan några kuskar stannade kvar för att se till dem, medan jordfästningen försig-gick, och då voro ju alla skjutkarne lika fort färdiga och körde genast, så fort gästerna hunno

sätta sig till rätta. Derslæter började kapp-
körningen, som om det gälde, liksom juldags-
morgonen, att först gå in grödan, backe upp
och backe ner, för att visa hur snabbfotade
och dugliga deras hästar voro i förhållande till
de andres. Jag minns åtskilliga gånger hur oför-
sigtiga kluskar körde med stor fart nedför liden
och satte hastigt av på farten strax nedom liden
ty der plägar vara sandigt, och då kunde den ef-
terföljande, som kom utför liden, inte stanna utan
måste stöta i hop med den förut körande. En
gång stöttes i hop så att en häst stötte ett frun-
timmer i ryggen så hon grät, blev sjuk och kunde
inte vara med på gillet vid framkomsten. En
annan gång slets buksgjorden i selen, och vagnen
rånade på hästen så att det nedför liden ej kunde
stannas förr än smäcken hördes sönder på den

framför körandes vagn. En gång brast en dålig
skakelrum och skakeln föll i backen och vagnen
välte då skakeln bröts. Men värst var när en
likskara mötte en automobils, i den tiden då
man knappast såg någon sådan i månaden, då
måste folket gå av vagnarna och gå förbi bilen
och många kuskar välte i väggröfen och hade
mycket besvär innan allt rättats igen. Många
hade hästar som de ej vågade köra ut på allmän-
na vägar med, men också tror jag kuskar var den
mest rädda vid sådana tillfällen. Numera är det
nog bilchafförarna som är mest rädda när de öns-
ka häst-skjuts. Endtligen anländer ju likskaran,
de snabba först, och de andre efter hand och om-
ständigheter, hem till byn. De äro ju alla av värdfolk
eller vicevärd tillsagde att efter hemkomsten från
kyrkan, komma in i sorgehuset för intagande av

måltid. Några, som ha hemma i närheten, föra
först fram för folket, men sedan hem och sätta in
hästarne der hemma och byta ut cylinderhatten
mot annat huvud-tag. Cylinderhatten har ju varit
med och tillstuckats i stallspiltarna och gamla kör-
ingar suttit på den så ofta, att den likmat en ny
harmonike-kälg, med sina veck, som måste rä-
tas ut innan nästa gång den ska i bruk. Men
långväga gäster, få ställa in sina hästar på gilles-
stället. Sedan först kaffe druckits, ljudes en timme
derefter på smörgåsarbord, samt i följd någon stek
och derefter vin eller sviskonsoppa. Före mål-
tiden brukar den samme som anmodats att
läsa eller tala före affärden till kyrkan, att
även nu läsa en bordsbön, vilket tillhärnagi-
ves medelst hans och vicevärdens klappning med
händerna. Bordsbönen avhöres stående. Efter

måltiden drickes åter kaffe och derefter läses
åter bordsbön till tack till Gud för maten och
till sist säga alla tack till värdfolket. Heland
slutas bordsbönen med avsjungande av en psalm-
vers. Derefter ska alla gästerna, alltid damer
na först, gå fram och taga var sin asjett (tallrik)
och passera rundt stora bordet och ta för sig av
alla tårter vars ett spadtag och av sockerkakor
vars ett stycke, av begravningskarameller vars
en och för övrigt en bit av Brödkransar m. m.
Så komma kocka-lösorna och dela ut papperspå-
sar att lägga välfägnaden i. Om många för-
ningar ankommit med söt-ostar, grötar, äggkubb
ar och även husets egne av de sorts, så avätas de
omedelbart efter steken, och derefter vin eller
svishon-soppan. Någon, (ofta vicevärden) går
in i en kammar, sedan han givit vink åt

några att följa och då veta genast alla, vad det gäller, neml. att sala i kof, pengar till kocken och dennas medhjälper skot. I förra tider var det vanligt med endast 50 öre pr man men blev snart en krona a 2 kronor pr man. Men endast mannen från vart hushåll, behövde lägga kochafengar, men ungharlar och vuxna söner skulle också lägga, även släkt, men fruntimren icke. Dessa pengar skrevs upp av kassören (vicevärden) och bestämdes vanligen, att koken fick hälften och medhjälperna, serveringstösarna dela andra hälften. Tilland kunde det hela uppgå till 30 a 40 kronor. Alla begravningar brukade pågå i tre dagar. På första dagen de som fått biljett, andra dagen endast släkt, och de allra närmaste naboarne, den tredje dagen alla de som hade strött och pyntat på

vägen och ej förut varit med, samt kocken och
uppasserskorna (diskerskorna). Detta har alltid
varit bruk tills nu för ett par år sen då i stället
ett litet cuvert med ett kort innehållande en tack-
sägelse för att uttrycka de sörjandes synnerliga be-
vägenhet. På det viset tror jag nog att den seden
att strö och pryda på vägen för likfärder, snart kom-
mer att dö ut. Numera höra de oneste med automo-
biler i en likprocession, endast likvagnen och ibland
ett par tre hästskjutsar. Annars fins nu hästar
på varje bondgård, så det vore ej svårt att få skjuts
med dem emot som före i tiden. Om det var stor be-
gravning så kunde det bliva 18 a 20 skjutsar, ty s. k.
Char a bank-vagnar finnas icke ofta. Vidare bruk-
as nu rätt ofta, att begravningsfolket samlas på
ett hotell eller kaffé, efter begravnings-akten, för
ett kort samkväm, varefter var tar hem till sitt, och

intet kalas de efterföljande dagarne förekommer.

Vid bröllop utvecklades nästan aldrig så stor ståt som vid begravningar och kyrkbröllop förekommer högst sällan, och så biskoparne befallt att både bröllop och barndop skola så vidt möjligt förrättas i kyrkan. För 40 år sen, kööds muntligen till bröllop, men numera sker även det med leiljetter, men man aktar sig att utsätta i "skänker undanbedes". Det har också urartat på detta område så långt, att någon som kommer till bröllop och inte skänker något (minst tio kronor) den skulle ringaktas och utpekas för snålhet. Ungdomarne i byn brukar sätta opp "ärsport" vid bröllopsgården, eller i annat fall göra husets folk det själva. Vid kyrkbröllop prydes även inne i kyrkan med ena granar och blommor. Men det kunde ha sina risker om vintern att bestämma sig för kyrkbröllop på en

viss dag. Så minns jag för ungefär 30 år sen, huru en bröllops-skara skulle köra till kyrkan en av jul-dagarna. Ingen snö fanns, men hastigt begynte det att "grunna" vid Sunnerborgs vattenfall, och om ett par dar steg vattnet i Lagan, mer än en alm högt över lands-vägen och Eudstjerten så väl som bröllopet varogi på förhand bestämda, så att intet uppskov finge ske. För kyrk-folket som kom från väster och söder var utlagda breda plankor att gå på, men i bröllops-skaran som kom körande från Bäckared, måste passera i vattnet, vilket gick upp i vagns-korgen och de åkande sökte sätta upp benen men måste till slut stå i vattnet, när de stego ur vagnarne. Brud-täror förekommer någon gång, men aldrig marschkar. Dans vid bröllop på landet förekommer heller inte, utan endast i fabriks-municipal- eller köpings-samhälle. Den

urgamla seden, att skjuta "äre-smällar", fortgår
ännu, men synes mer och mer övergevas. An-
mars hände i bland, vid bröllops-salut, att gön-
sterrutorna sprunga sönder derav. Åtande och
drickande vid bröllop är ungefär likt det som
förekommer vid begravningar, endast med den
skillnaden att fylle oftast förekommer vid bröllop
än begravningar, och att inga bordsböner läsas.
Även brukas att ungdomen från kringliggande
byar samlas om bröllops-kvällen, och i Chorus
"skrika ut brudparet", "Brudparet fram", eller
"brud-tämnorna fram", eller "marskalkarne fram".
Samteliga helsas med dånande hurra-rop och
även salut i bland. Men der det som vanli-
-gast ej fins, varken tämnor eller marskalkar,
der gå vanligen några andra flickor och ung-
-karlar ut med ljus i händerna och mottaga

hyllningarne. På senaste åren ingås de flesta äktenskapen av de arbetslösa, och vanligen förekommer dervid krångel med männen som från deras hemorter anhängig-gjorda anspråk på dels, skilsmässa, dels uppfostringsbidrag, dels äro de gifta förut och en del leva tillsammans som gifta och rymma vid lägligt tillfälle. Det är det gamla ordspråket som besannat sig. När tiggargubben kom till prästen med en tiggargumma och ville bli gifta, sade prästen: "vad ska det tjena till, du tigger ju, hur ska du kunna försörja en hustru?" Jo, hon ska hjälpa mig att tigga, svarade gubben. Tidsandan är tidsandan nu. Bröllops-högtidligheter varade vanligen endast en dag. Det som skänktes utställdes på ett bord till alla gästernas beskådande, även pengarne skulle kvarligga. Deremot när t. ex. silverbröllop firas göres större

högtidligheter än vid det första bröllopet. Goda
vänner samla då i hop stora penningsummor och
skänka brudparit, förutom allehanda minnesgram-
låter. Lika dant är när någon fyller år, i synnerhet
s. k. jämna 5 eller 10 tal, såsom 40, 50, 60, 70, 75 o. s. v.
då så många som känna till att den personen
fyller år, samla i hop på en lista en hop pengar
och seden är att minst 5 kronor bör tecknas. När
så liste-pengar-insamlaren, som ofta arbetat ju-
bilarer ovetande, överlämnar en summa pengar, så
blir ju följden att bejudning genast kommer att ut-
färdas om en oskyldig "köpp kaffe" hos jubilarer.
Desto rikare jubilarer är, desto fler pengar brukar
han få. Men på senaste tiden, har allmänheten
blivit trött på det ständiga hopsamlandet till jubi-
leer, och många bestämt sig för att inte lägga pengar
på sådana listor. En rik hemmansägare i Traryd

en "svensk-amerikan", skulle fylla år en viss dag, och uttryckligen sagt ifrån att han inte ville att det skulle samlas i hop pengar till honom på hans födelsedag. Men icke desto mindre var det likväl en som gick omkring med en lista, men de hade ju kännedom om att han ej ville ha något, och därför levere endast teckenat 14 kr. på listan. Med dessa 14 kr. gick den personen till Amerikanaren och överlemnade som gåva. Han måste ju därför inwintera subscriberna på "kaffe" på födelsedagen. De kommo ju till honom och sedan de erhållit var en kopp kaffe och var en sup. brännvin, så förklarade jubilaren att gillit var slut, ty det räckte inte längre med de 14 kronorna, och snopna måste gästerna begiva sig hem, ty de hade tydligen berett sig på ett ordentligt "års-fylleri". En radical-metod var det när kommunal-nämnd-ordfö-

randen i en av Södra Sunnerbo Locknar, till
sin födelsedag, församlingen orotande, beställde
hos guldsmiden, urmakaren, ett guldur som ko-
stade 200 kronor med inscription: Skänkt av
..... församling. Den som var vicevärd i en
by var gemenligen med på alla kalas och var
då vicevärd och det var vanligen också denne
som sprang omkring med "liggerarnoterna", som
de insamlings-listorna ofta kallades. Så fort
det spordes om någon i närhet som fyllde år, så
genast denne vicevärd i gång med insamling, men så
var det också några som utspände själva att de
den och den dagen fyller år, ty de togo för givet att
de skulle få så många pengar att de finge bra
förtjenst på att göra gillet. Det var ingen vi-
dare avundvärd lott, för den som åtog sig vice-
värdskapet vid ett gille. Förutom vad förut nämts

skulle han för varje rätt, krusa och nödga,
först damerna att gå fram och då äntligen
några komma, så snäste fortsättas att nödga ännu
flera och se till att de ginge om igen och att de alla
varit framme. Derpå skulle samma procedurer
åter upprepas och på det viset kunde snältiden
dra ut på tiden till 3 or 4 timmar, skulle då även
bjudas på fylle så blev det vicevärdens göromål,
tillika, att se till att alla ginge, onen intet nöd-
gande eller envist tvingande förekom. Men vid
s. k. jula-kalas, brukades vanligen ingen vicevärd
utan mannen och hustrun bjöd folket gästerna
fram till bords. Alla de äldste bruken om jul-
en var totalt övergivna på 1880-talet, såsom kaln
på stug-golvet, fastspikande i taket av dukar med
redhängande äpple i hörnen, över fullbords övre
ända (högätet) samt upphängande av halmkronor.

allt sådant har upphört att brukas. Vid skol-
skiftet brukades vid julakalasen, att alla både
små och stora samlades ifrån vart hushåll,
som bejudits, såvida inte barnen voro allt för små,
eller sjukdom hindrade. Föräldrarne måste då
på gillena hjälpa de barnen som inte kunde
reda sig själva med att äta och dricka, eller också
någon av de större äldre syskonen se till de smär-
re. Flerrika familjer med 6, 8, 10 a 12 barn, som
här ofta förekommer, bli därför trängseln stor vid
sådana tillfällen och tar lång tid, då ofta småbarn
fattas måste det ena laget lämna rum för ett an-
nat, tills alla gått graderna igenom. Egentligen är
det inte många kalas som försiggå om själva julen,
utan om Tyndels-mässan, som här i landet kallas
för "Lille Jul". Då och i den närmast därefter kom-
mande veckan, anställas de mest och störste ka-

-laserna och söka "morerna" då att övertrumfa var-
andra med t. ex. att taga fram den största fläsk-
präss-syltan, eller den störste julaosten, de stör-
ste och rykade kakorna och de fleste sorterna des-
s. Till sådana gille bäres aldrig förning och inga
lockpengar uppleäras heller. **Såsländning-**
arne äro i allmänhet ett hurtigt och livligt folk,
men ett sorgeligt faktum är, att i större delen av
släkterna, kan spåras förekomsten av sinnes sjukdom.
Orsakerna härtill torde vara, dels ärftlig, dels det svå-
ra betryck och strävan för existens, samt dels, och
hanske till större delen genom det s. k. "läseriet", som
här allteom "prediko-sjukan" 1844, alltid har, och än-
nu florerar i landet. Det finnas 2 byar Elinge och
Ryd i Hamneda socken, der invånarne om vintrar-
ne varje kväll, i hela veckor, samlas i bondstugorna
för att åhöra någon bonde som predikar för dem.

antingen från hembyn, eller från annan by eller annan socken. Missionshus finnas på fyra olika ställen inom församlingen, men det är likväl skillnad på religion: här Lutheraner ett par sorter, samt Baptister, och Frälsningsarmén. Den ena sortens predikant - er få ju inte uppträda och tala ibland en annan "sekt". En stor del predikanter resa omkring för betaltning och dagtraktamente. De ha jordägendom, men gätta inte arbeta utan resa hellre omkring, äta och göda sig hos bönderna och ändå tjena pengar. Även har var och en sina sångböcker, men ingen begagnar statshyrkans präst - almösk. Det fins Anfjelto, Stud. Nilssons, Fästlandsstiftel - sens, Söndags-skolans m. fl. sångböcker med mer eller mindre "nödrim". Dessutom bruka predikanterna medföra en packe böcker med religiöst innehåll, vilka de söka pracka på allmänheten och låta godvilliga åhörare släpa på emel - lan ställen. Lika dana byar (i läseri hänseende) finnas

i Södra Ljunga socken, i Ljla och 77 Järyd, ävensom
missionshus. Alla dessa förutnämde missionsmöte
hemma i stugorna, ha för det mesta varit i förening
med kaffedrickning, antingen före eller efteråt. Om
sommaren är det i flera byar, liksom en tyst överens-
kommelse, att på ett ställe i byn göres kaffekjudning
om köndagen, och dit gå små och stora i ett par tre
timmar och diskutera dagens och veckans nyheter, var-
efter var går till sitt, men intet nämnes om hos vil-
ken man nästa söndag bör samlas. Det blir en för-
borgad hemlighet tills om söndagsmorgonen bud
kommer. Skulle bud komma från 2. så går man till
den liste lejudaren. I varje socken har ungdomen,
förutom godtemplarhus, antingen en dansbana eller ett
hus som kallas "Folkets hus", der icke alenast dans, utan
allhandas spektakel förkomma. Godtemplarhus
byggdes för 40 år sen, men gick rörelsen ut, men har

återuppfloresstrat och nytt hus byggts för 20 år sen.
Enligt sägen skulle här i socknarna för hundra
år sen d. v. s. i förste decenierna av förra århundra
det, hava varit dubbelt så mycket folk som des
sa siste 10 talen är. Man ser också ruiner efter må
nga gamla hus, men det kan hända ej alls beror på
folkminskning, utan der på, att trähus i Småland
aldrig förgås utan genom eld, ty trähusen flytt
as från ett ställe till ett annat, många gån
ger om. Så har jag 2 hus som stå på det tredje
och ett hus som står på andra stället hitflyttat
1 1/2 mil borta ifrån der det först stod. Jag kan på
visa tiogtals hus som sålunda flyttats hit och dit.
Heland göres hjälpe och köres långa vägar från
andra församlingar och ofta över sjöar på isen
om vintrarne. Boningshusen vore alltid bra och sol
idt byggda ifrån gammalt, ty skog värderades inte då,

men lagårds-husen voro i ett uselt stadium, nästan utan hus, samt inrättade att fodra djuren i en kåle i jorden eller med en trälåda (ko-holkan), och fortfarande sådant ännu mången städes. Bjälkarne synas aldrig i taket på bohrings-husen, utan under bjälkarne är spikat s. k. panel som villimats med krita. Över på loftet var placerade en och annan bräda eller plankor, tvärs över bjälkarne, att gå på till sädesbingarne (en sorts stora lådor att herbergas spannmålen i. Dessa bingar kunde aldrig tas över av loftet, vinden, utan att slås eller kilas sönder). Övriga mellanrummet är uppfyllt med sågspån, var i hus-katten sätter sitt cigill och kartlägger ofta katts-piss-ska havet på panelens krita undersida. På de senaste 40 åren, d. v. s. sen 1895, har i Hamneda socken inträffat 27 elds-våder, varav tre skogseldar, en i Vödra Ljunga, på samma tid, endast tre st.

Det torde till stor del bero på de gamla grästens-skorstenarne (av vilka ännu många finnas) samt sticketak och halmtak, men sådana omständigheter finnas ju i alla socknar. Man har, under de senaste 15 åren, på många ställen täckt boningshusen med papp, cement- eller brändt tegel, eller plåt, samt rivit ut de gamla grästens-spislarne och grästens skorstenarne, men ännu finnes många gamla boningshus i bondgårdar, med jord-tak. Fastän omodernt, är dessa tak, både eldsäkra, täta och varma, den enda olägenheten är tyngden, som ändrar sig efter väderleken. På jord-taken brukas planteras en slags gröna, ros-liknande växter som kallas tak-lök och utbreder sig över hela takytan, samt håller samman jorden och kan växa i den värsta torra. Dessa jord-tak äro ganska moga och besvärliga att lägga, om de skola motsvara sitt ändamål. Brädrna spontades, eller också pinnades ihop, och

om de vore tjocka, pinnades eller spikades de rätt upp
och ned, d. v. s. ifrån den store takåsen och nedåt över
midt-sides åsen och ner ut om kopsen, lejden, eller om
om träderna vore tunnare, ställdes sparrarne på ovan-
nämnda sätt och träderna naglades tvärs över dem, men
i varje fall skulle björknäver mycket omsorgsfullt
läggas på trädbotten, under jorden, med böjan bocka
nävern om nedre kanten och täckning ovanpå efter var
skift efter skift, med efterföljande jordtapper. Björknäver
rutnar nästan aldrig, men det åtgår en stor myckenhet
och hela takets varaktighet, beror på hur väl och omsorgs-
fullt björknävern pålagts, ty blir otätt, så rutnar snart
trädbotten upp och jorden faller igenom. Ett väl
upplagt och värdat jord-tak sägs kunna hålla
i 70 a 80 år. Ett av mina naboars boningshus brann
ner om sommaren 1899. Mannen hette Lenn Johan.
Han köpte då ett gammalt boningshus i Ffla, och

gjorde "hjalpe" året derpå, för att om vintern få
hem det påslädföre. Men om vintrarne hade de
fleste bönderna inga axar, men somliga hade små-
stutar som gjuvoro odugliga till sådan körning. Men
två bönder hade stora axar i denna byn, det var en
nabo som hette Olsson, och jag. Alla de andra som
voro "bjudna" från östan och västan, hade ju hästar,
ty det ansågs ej vara lätt att köra 2 svenska mil
med ett par axar. Olsson och jag överenskommo att
ha sällskap, för vi som körde sned axar, skulle därför
köra kl. 5 om morgonen, ty de andre som körde sned
hästarne behöfste inte köra så tidigt. Det blev 30
grader kallt den morgonen. Jag hade nya dubbla spö-
stövlar, luden mössa nedslagen och nya tjocka
ullvantar (påsa vantar) skinntröja och flera stora
rockar på onig, men fick ändå frost i öronen, som ej
läktes på hela sommaren derefter. Mökt var det

om morgonen. Jag hade varit ute och fodrat oxarne
en timme förut. Jag hörde när Olsson begynte skri-
ka med sina oxar deroppe i hans gård och då let-
de jag mina "okade" oxar till vatten. De togo endast
några munfulla och vände om och sprungo om i-
gen till vagnen eller hälskarne ty det var en halv ak
med snö och jag hade en s. k. "stumhörme", en slags
lång hästahäck som är fast så "laddorna" (sid-
häckarna) sitta byggda i hop med botten i en flat
häck, som egentligen begagnas att köra hem torv
med. Jag satte kroken fast i skot och i drämma
kom Olsson. "Det är bäst jag hör före, för mina
oxar gå fortare än dina", ty han skulle ju alltid
skryta, och stygg var han också alltid vid sina
oxar genom att slå och piska dem obarmhärtigt.
Han körde före, och det första mina oxar togo å-
stad, så togo de genast till galoppen och jag måste

kasta mig i vagnshäcken och skrek på Olsson,
"Hör till sidan annars springer mina oxar över
dig". Han kom nätt och jämt till sidan och i väg
rusade sina oxar i galopp $\frac{1}{2}$ fjärdings väg och sen
varken jag såg eller hörde Olsson förr än vi kom-
mo fram till Tjåla. Mörkt var det när vi körde hem-
ma i från, men man hade ljusnat något och ingen av
de andre skjutsarne var hemma och vi kunde inte fin-
na något hus i närheten att sätta in oxarne, annat
än hos en skollärare Pettersson. Dit gick vi och
väckte upp ett fruntimmer och frågade om hus till
oxarne. "Ja", det kunde vi nog fått, men portarne på
lagåren sutto som det brukas i Småland på många
ställen, en och en halv alm ifrån anarken. Vi ledde
fram våra oxar och de arme djuren var så möt-
ställda av kölden så de reste sig upp på bakken
en och hoppade in på logen för att komma i hus.

Skolläraren hade en ko, men fler djur var der
inte plats till i fjähuset. Vi hade hö med oss som ocarne
fick. Vi kunde dem och stängde dörrarne tills vi fingo
lässt våra lass. Vi fingo inte köra utan alla på en
gång (Nivoro 14 skjutvar) ty vi skulle in på Tjla gäst-
givaregård och dricka kaffe, som Sven Johan beställt
dagen förut. Då jag kom in der, hade jag så stora is-
klumpar, som bildats i kölden, av ande dräkten, i onur-
stagerne, som två lagom stora päron, så de hängde tyng-
ande ned. Men gästgivare-käringen, Tjga i Brogård,
som var skäncka, hon förbarmade sig över mig, och
kom med en kopp varmt vatten och en trase och lös-
de opp, genom att doppa lasen i vattnet och ta med den
i skägget, på sådant sätt leort isklumparne, så jag
kunde dricka kaffe. Under tiden vi sutto der, hade vi
ställt våra lass och kreatur just framför i en rad på
landsvägen och onina ocar kommo att stå ovanför

en brink eller sluttning, och intet kreatur rörde sig
ur fläcken och der var god plats för de beredaste fjörar
att köra förbi. Men så kom der fyra Mjärede boar,
med råghalms-läss och oaktat der var slätt och god
plats att köra vid sidan om, så behagade de köra undan
Olssons och minna oxar och lätto lasset ränna på minna
oxar nedför brinken, så de stötte nossen i näst föregåen-
de lass, så tänderna lossnade på lägge oxarne och lät-
det flöt ur näsborrarne på de stackars oxarne. Jag
och vi andre visste ej derom förr än vi komms itt,
men vi hade sett och igenkänt dem innan vi gingo in
och vi kunde aldrig tro att oxarne skulle behövas köras
undan när der var sådan plats att komma fram.
Jag beredde mig på att stamma Mjärede boarne, för
skade-ersättning, ty fjärekreatur som mist framtänder-
na kan inte beta gräs och förlorar betydligt i värde.
Jag tvättade oxarnes tänder med saltlake och efter

några dagar fastnade de igen och blödnngen genom
näsan stannade, så det blev ingen process av. Ol-
son hade lovat att hjälpa mig på Horsa-berga liden
ty der var så halt (glatt) och jag brukade så väl som
flera, att lägga en grov järnfötting om den ena kälk-
majan, så trängde den sig in under denna och bet
i vägen så att det bromsade ned för liden. Men sen
var det svårt att ensam ta loss länken, när man
kom på jämn väg igen. Men han hade ju fått brän-
vins-gökar och berydde sig varken om att själv brom-
sa med fötting eller hjälpa mig, utan körde förut,
och ifrån mig. Jag som var sist i raden och som även
hade det allra största lasset, för jag hade så bred vagn-
häck på kälkarna, jag lade ändå länken och måste
således lita på mig själv. Häst-körarna körde för-
ut, ty hästarna gingo fortare än oxarna. Jag fick en
stark planka och lyckades väga upp lasset vid sidan

så mycket så jag kunde ta loss kettingen. När vi så kommo hem till Per Johans gårdsväg som leder rätt långt från landvägen, var der snö jämt med gärdesgården & alnar tjockt hela vägen och mycket brant uppåt. Jag skulle ju ha det största lassot ty aldrig kunde hänga nog på mig, jag ville lägga av några timmer, men det kunde ej tillåtas, ty då finge latmaskarne hemta dem sedan. Tre fullreuxna karlar gingo hemma och inte gittat skotta undan snön som legat i veckotal, då de visste hur svårt det vore att köra der, men de hade inte själsdragare om vintrarne. Den ena foran efter den andra av hästarna levs sittande i snön och slutligen måste några timmer eller plankor kastas av lassen innan de kommo fram. De som hade hästar voro bara enspännare och aktade sig för att läsa mer än $\frac{3}{4}$ aln rätt opp snellan sina rätt oppstående mallstakar

små lass. Deras hästar ramlade omkull och krälade i snön så det var stort djurplågeri, men skotta undan snön vågade inte värdfolket. Jag blev ju bjuden till kalaset, men jag hörde hem med oxarna, som ännu blötte efter stöten i flå, och gick inte dit. Så kom der leud efter mig en gång till, men jag var förargad så jag gick inte ändå. Men ytterligare kom der leud att jag ovilkorligen måste gå dit. Jag kunde då ej låta bli att skratta åt deras envishet och var blidkad så mycket att jag gick dit. Tårminnelse om den äckan fick jag ett helt år, genom frostsår som varade hela sommaren derpå med sår på öronen, frost i fötterna och oxarnes öron fingo sår som även inte läktes. Ja så har det gå till att flytta hus, men varje bit måste märkas och numreras så att naglar och nockar komma att passa i samma hål som förut, då huset änyo ska sättas opp. Gamle män och kvinnor hava berättat att ännu på 1880

talet, var det i Södra Ljunga församling några som hade
mat och en flaska brännvin med sig till kyrkan vid vissa
tillfällen såsom bröllop, barn dop eller begravning, synner-
ligast de, som hade lång väg till kyrkan. Men för 100 år
sen eller i förra hälften av 1800-talet förefanns en hos all-
mogen gängse sed att vid familjehögtider medfördes
förplägnad med mat och dryck, att efter Gudstjensten
undfånga gillesfolket, men även släktingar, vänner och
bekanta. Även komms till kyrkan krämarna av flera
slag, ty marknad har nog alltid varit ett älskelingsut-
tryck för alla Smålänningar sen hedenhörs. Vid kyrk-
stallar och på kyrkbacken, uppställde de sina sill-
tunnor samt annat såsom lior, vädjestenar, (sänmar) lit-
fisk, kaffe och frukt, m.m. Brännvin utdelades och in-
gick troligen många gånger som bytesvara. Jag minns hur
en gammal man ontalade hususom en hög vacker bo-
ke som kallas för yxen-åsen, lyftes bort, för ett stopp bränn-

vins. Således tillstädeskom folket till kyrkan, även av annan anledning, än för att höra Guds ord. Många blevo på kyrkmarknaden ända till kvällen och ordningar förkommo även derse ibland. I åtskilliga församlingar blev misskeblåten stor över detta så kallade firande. Så t. ex. må anföras ett kyrkostämmoberhet eller Walborgsmässstämman i Berga socken 16 juni 1842. "Den plägsed som hittills varit rådande, att vid bröllop, begravningar, barn dop, kyrkotagningar och tredjegångs-lysningar till äktenskap, undfägna folk på kyrkovallen nära bredvid eller omkring kyrkan, genast efter Gudstjänstens slut, med mat och berännevin, beslöt församlingen frivilligt och enhälligt, samt på undertecknad. framställning och uppmaningar, skulle hädanefter alldeles upphöra, samt att den eller de, som överträda detta församlingens berömliga beslut, att vid ovan uppräknade

de tillfällen vidare undfågnader eller andra starka
drycker, såsom arrac, cognac eller rom, på kyr-
kogården eller kyrkovallen nära bredvid eller om-
kring kyrkan, i eller utombes, före under eller efter
Guds-tjenstens slut, på någon sönd eller helgedag,
skall eller skola vara förfallna till ett nu överens-
kommet vite av tio riksdaler banco, till vilken
pligt den eller de göra sig skyldige som antingen ut-
dela dylik undfågnad, eller densamma emottaga. Över-
trädelse av detta beslut, har war och en rättighet att
angiva till laga beifring eller åklaga, då de bestämde
böterna skola på detta sätt fördelas, att hälften tillfaller
angivaren och hälften socknens fattighassa, eller fem riks-
daler banco vardera. Å detta beslut skall sökas stadfä-
stelse hos konungens höge befallningshavande i länet,
i hänseende till plikten. Å och dag som ovan Daniel Nylander.
Hur mycket pengar tillföllt enl. detta beslut, till fattighassan

är ej lekant, men troligen blev det ingenting alls. Beslutet gjorde nog isyftad verkan, ehuru ännu några årtionde gingo innan det blev helt och hållet avlagt med supandet vid kyrkan. Men mat bjöds ännu längre, beroende på t. ex. de som hade $1\frac{1}{2}$ mil till kyrkan behövde mat innan hemfärden derifrån, särskilt som de i tidig morgonstund näst anträdde färden och dessförinnan åt till frukosten. Även kunde förekomma vid kyrkan, många förrättningar, som drogs ibland ut på tiden ända fram mot kvällen. Något påtal mot sådana bejudningar torde aldrig varit ifrågasatt, ehuru även de innefattas i förenämnda förbud. Såsom en egendomlighet kan framhållas, att vid teckning till nattvardsgång, då som anmäler sig, brukar skänka några öre till kyrkan, och alla dessa givares namn läses upp ^{på predikstolen}, samt hur mycket var och en givit. Teckningen försiggår samma dag i sockenstugan, före Gudsstämman, och förrättas av klöckaren. S. k. communionförhör förekommer aldrig.